

ADALIZADE MEZARTAŞLARINDAKİ TARİKATLAR

Osmanlı mezar taşlarında önceleri yaygın olarak kurucuları Türk olan Bektaşî ve Mevlevî tarikat serpuşları vardı. Bektaşîlerin kullandığı 4 terklı Hüseyinî ve 12 terklı Fahir, Mevlevîlerin üzeri çizgisiz ve dervişlerin giydiği dal sikke, dedelerin yani üst rütbeli makam sahiplerinin kullandığı Destarlı sikke bugün mezarlıklarımızda bu iki güzide tarikatın nişaneleri olarak görülmektedir. 13.yyda yaşamış olan Hz. Hacı Bektaşî Veli ve Hz. Mevlana Celaleddin-i Rumi Türk milletin çok sevdiği ve saydığı iki büyük mürşit ve kutuplardır. Bu iki veli diyar-ı Rum'u, Anadolu yapan alp-erenlerin ve gazi-dervişlerin feyz aldığı iki ana kaynaktır. Yeniçeri Ordusu Bektaşî, Osmanlı hanedan mensuplarının çoğu ise Mevlevî'dir.

OSMANLI MEZAR TAŞLARINDAKİ ANA TARİKATLAR				
BEKTAŞİ	HALVETİ	MELAMİ	MEVLEVİ	SÜMBÜLİ
				
PİRİ Hacı Bektaşî Veli KURUCUSU Balım Sultan TACİ Fahir 12 terklı MERKEZ Hacı Bektaş ZİKRİN ADI Semah	PİRİ Ömer Halveti KURUCUSU Şeyh Şabani veli TACİ Ethemî 4 Terk-40 dilim MERKEZ Kastamonu ZİKRİN ADI Devran	PİRİ Hamdun Kassar KURUCUSU Bayramî Veli TACİ Hırka ve tac giyilmez MERKEZ Mekke ZİKRİN ADI Yok çünkü gizlilik var	PİRİ Mevlana Celaleddin KURUCUSU Sultan Veled TACİ Sikke MERKEZ Konya ZİKRİN ADI Sema	PİRİ Sümbül Sinan KURUCUSU Merkez Efendi TACIN ADI 4 Terklı-40 Dilim Beyaz destarlı MERKEZİ İstanbul ZİKRİN ADI Devran

©

Mahmut Ökçesiz

Zamanla Osmanlı devletinin fetihlerle büyümesi ve cihan imparatorluğu halini alması ile hâkimiyet alanındaki farklı coğrafyalarla etkileşimlerin sonucu tarikatlar çeşitlenmiş ve çoğalmıştır. Bilhassa Fatih'in İslam coğrafyasındaki tüm âlimleri ve din bilginlerini İstanbul'a daveti ile **Mısır, Suriye, Irak ve İran** gibi ülkelerdeki tarikatların bir kısmı darsaadet'te tekkeler açmaya başlamış, bazı tarikatlar ise birçok kollara ayrılmış ve mürit sayıları çoğalmıştır.

Örneğin 16.yydan itibaren **Halveti** tarikatı çok büyümüş ve onlarca kollara ayrılarak üç kıtaya yayılmıştır. **Bektaşî** ve **Mevlevî** gibi Türk tarikatları fetihlerde ana roller üstlenmiş ,alınan topraklardaki yerli halkı eğitmiş, toprağı işlemiş ve bilhassa Balkanların Türkleşmesine büyük katkıları olmuştur. İbrahim Halveti Hz. Kuşadası'nın Caferli köyündendir. Osmanlı mezar taşları arasında hiçbir tarikata mensup olmayan çok ilginç bir grup vardır. **Melami Hamzavi** adı verilen, her türlü ritüel ve dini kuralı reddeden, zikir yani ayin yapmayan, kapalı olarak yaşayan ve öldükten sonra ancak kim oldukları mezar taşı kitabelerine yazılan bu topluluk ve mezar taşları ilmi ve objektif metotlarla incelenmelidir. Kendilerine “**Bi-ser ü pa-elsiz, ayaksız ve dilsiz**” diyen bu topluluğun ilk kurucusu **Hamdun Kassâr** ve ikincisi **Hacı Bayramî Veli Hz'** dir. Allah'a ulaşmak için hiçbir kurala ve törene ihtiyaç duymadan gizli olarak yaşadıktan sonra her yere defnedilen bu insanların mezar taşları ilginç olduğu kadar çok ta sadedir. Her mezarlıkta mutlaka bir-iki Melami taşı vardır.

OSMANLI MEZAR TAŞLARINDAKİ TARİKATLAR-3

PİR	9.yy da Hamdun Kassâr tarafından kurulduğu söylenir. 13. yy Hacı Bayramî Veli yeni kuralları koyarak yeniden düzenlemiştir. Daha sonra Balkanlarda yayılmıştır.	
ZİKİR	Melamiler her türlü zikir, tacı ve diğer tarikat usullerini reddederler. Namazı zorunlu olduğu için cemaatle kılarlar. Kendilerini her zaman gizlerler	
TAC	Taç, hırka, tesbîh ve diğer aletleri yoktur. Onlar kendilerine “ Bi ser-ü pa ” derler. “ Elsiz, ayaksız, dilsiz ” demektir. Törenleri sevmeyen ve katılmazlar.	
MEZAR TAŞI	Bir kişi ölene kadar Melami olduğunu saklar. Mezar taşları çok sadedir ve sadece künyeleri yazar ve dua isterler. Melami taşları hemen farkedilir.	

© Mahmut Ökçesiz

Osmanlı tarikatlarının hayat bulduğu, genişlediği ve toplumu eğittiği yerler **tekke ve zaviyelerdir**. Bugün hayranlıkla mimari yapılarını seyrettiğimiz bu yerler Osmanlı imparatorluğunun **Güzel Sanatlar Akademileri** ve **Müzik Konservatuarları** olarak yüzlerce yıl görev yaptılar. En mahir hattatlarımız, meşhur şairlerimiz, dahi bestekarlarımız ,hünerli sanatkarlarımız, büyük ressamlarımız bu irşad yuvalarından yetiştiler ve kültürümüze unutulmaz eserler kazandırdılar, **Dede Efendi** ve **şeyh Galip** Mevlevî, meşhur halk ozanımız **Pir Sultan Abdal'ın** Bektaşî, büyük alim ve din adamı **Aziz Mahmut Hüdai'nin** Celveti olduklarını biliyor muydunuz.

Osmanlı'nın gerilemesi ile başlayan bozulma tekke ve zaviyelere de sirayet ederek yozlaşma başladı, askerlikten kaçan, vergi vermeyen, serseri ve başı bozukların insanların üssü oldular. Toplumdaki ana işlevlerini kaybettiler ve 1925 tarihinde ise 677 sayılı kanunla hepsi kapatıldılar. Kuşadası Adalızade mezarlığında bulunan ve üzerinde çalıştığımız 100 mezar taşından sadece 1 tanesinde Mevlevi sikkesini taşın hakk edilmiş olarak bulduk. Mezarlığımızda ayrıca 5-6 tane kadar " Melami " taşlarımızın bulunması ilçemizde bu öğretinin mensuplarının olduğunu kanıtladığı gibi , mezarlığımızda veya başka mezarlıklarda bu öğretiye inananların toplu olarak gömüldüğü " Melami sofa" larının olduklarına inanıyoruz. " Cevraki mezarlığı " olarak anılan ve bir Bektaşî mezarlığı olan bu güzelim yer ortadan kaldırıldığı gibi " Fahir " serpuşlu bir şahide ne yazık ki mevcut değildir.

MAHMUT ÖKÇESİZ

Kuşadası Kültürel ve Tarihi Mirası
Koruma Derneği Başkanı